

# سهره قه م لك دهر باره ی : "جوان کریستف گچید" ... ئا ماده کردنی: باز محمده جزا

پهرچه کرداری تپه اندن بوو به ( دینا وکردن- مکاشفه ) ی سیستمی (صارم - بهر ) ی که مته رخمی (که تواری- واقعی ) و کاریگریه که ی له پش هر هخه گر کی سده ی ده یه مدا بوو ، ئه وکه سه ی که ناوی " جوان کریستف گچید " (1700- 1766) ی مام ستای شیعر بوو له (زانک ی لیبزیگ ) و پشه وای باز عه قی له تی ری درامی ئه مانی سده ی 19 دا .

ئه وه بوو ده ستیان گرت به سهر کت به هخه ییه کانی گچید و بایه خیان پدا : جهختیان کرده سهر وه زیفه ی ئه خلاقی دراما و داواکاری ناسنامه ی فعلی و واقعی درامی استه قینه و ته وای ئه و لایه نه جه جکاریانه ی تی ری هونه ری (تجلی - ده ری ده خات ) که له - وانه یه - زرتیر پارچه یه کی دیاری کاره گه وره کان بت ، ئه و وه سفه فعلیه له نووسینی شان دا ، له وه رزی چواره می نووسینه که ی دا (versuch einer critische Dichtkunst 1730) یه .

یه که م و پش هه مووشت لك هه بژاردنی عیبره تی ئه خلاقی ئه ر نییه که ده بته بنه مایه ک ب چینی هه مه کی که له گه ئا مانجا ده یه کده گر ته وه و دوا ی ئه وه وه ک ده سته کوه به ده سته دت و زایه ی ده کات له دخی گشتی ووداوو که به ته و اووه تی وونه ئه و عیبره ته ئه خلاقیه هه بژردراوه . پاش ئه وه دیاری کردنی ئه و کاریگریانه ی که ده یه و بته تحقیقی بکات له داه ناندا ، ئایا ده ته و بت کار کی خورافی یان ک میدی بکه یت یان تراژیدی یان داستانی ؟ که هه رشت لك کاریگریه به و که سلتیانه ی ده یدات و لوه ی سهره ه ده دات ، خورافه وه کو ناوی گیانداران به کاری ده ه بته ... به مام گهر ویستت ک میدیا دروست بکه یت ... تا کو ئه ستاش که سه کانت ها ونیشتمانیتن ، له به رئه وه ی پا هوانه کان و فرمانداره کان ئینتمایان ب تراژیدیایه ، له سهر ئه وه هیه به یه بارکراون ک تایی شان ییه که (للز دراو - ساویلکانه ) و هه بته .

هه وستی گچید ، به تایبه تی له یه که ی کات و شو بندا ، وه کو (کاستالفیتر یا خود داسیر ) ، سهرده م ده ب ن ، له به رئه وه - پشکی باوه پکراو د بته ، وه کو باشتیرین پل ته کانی که زه مه نی شان یی و زه مه نی فعلی و ته و او ، له سهری بکده که ون ، ن یان ده کاتژمیر

ده بـت و دهر بـینه لهو په ی ګادان به و پلـتهی که پشت  
استکراوه تهوه و لهو هـش زیاتر ، تا ئـستاش ئه و کا ترمـرانه رـژن نه ک  
شو له بهرئـهوهی که سـتیه کان پـویستیان به نووستنه ، له گـه  
ئه وه شدا ” پـویسته به وه ده ستپـبکات ، پلـته که نزیك بن له نیوه ور  
و به چونه ناو ئـواروه کـتایی پـبـت یان به یانییه کی زوو  
ده ستپـبکات و له نیوه رـدا ته و او بـت . له م سـنگه یه وه هـرچه نده  
بینهران له سـیبه رـکیشدا دا بنیشـن پـویسته شو نکه و تهی ئه و که سانه بن  
که ئه دا ده که ن له شو نـکدا . به زیادکردنی ئه وهی ، پـویست ناکات  
جـری شو نـه که وه کو ئه وه بـت که اسین به باشی ده زانـت – به  
سنوردارکردنه وه ، له گـه ئه وهی بینراوـکی استگـیانهی واقعی  
مـژوویی بـت به پـی توانا . هـروه ها ده بـت به دوای قسه و ووداووه  
(که توارـی- واقعی ) یه نیشانه لـگیراوه کاندای چین و له سهر ئه م  
بنه مایه گـچید نا ازی بوو له و مـنـلـج و قسانه ی که سـتیه کان  
له گـه خـیان و غیری خـیان له زه خره فه کاری هـوانبـژیاندا هـبوون  
، لـره وه گـچید به ته و او ی کاری کرد له سهر بابه تی استگـیانی هـونه ری  
هـتاسا ی 1851 و له مه قالـکیدا به ناو نیشانی :

Ob man in theatralischen Gedichten allezeit die Tugend als  
"lohnt und das Laster als bestraft vorstellen muss

ده بـت : ده کرـت وازله دادپه روه ری هـونه ری بـنین گـر"مردوو " نه بین  
له ئیهام به و که تواره ؟. له گـه ئه وه شدا "گـچید " له و خـه وه ده ستی  
پـکرد به ئاراسته ی سروشتگه راکان و دره نگ که و تووه کان له سه ده ی 19 دا  
، به دهر له وهی سـبه ری به سه ره وه بووه له زـر رـگاوه و دهر به ست  
بووه به به و خـساری باوه وه ، له بهرئـهوه هـتکردنه وهی قسه ی  
که سایه تیه کان خـیان و مـنـلـگیان ، هـستیان به وه کردووه که  
تراژیدیا ده بـت به شـوه ئه سکه نده ری هـکه ی پارـزراو بـت و زمان ی هـمان  
شـوازو فـرم و په یوه ست بـت پـه وهی ، له سـبه ری ئه م دهر به ستیه (ژد  
– جدی ) یه دا ، وه کو کلاسیکه تازه کان به تایبه تی بابه تی که سـتی  
درامی ، له سه ره وه پـویسته نه خـشه سازی بـده کـشن که ده بـت سـبه ری  
که سـتیه استگـکان له گـه جـره لاسایگه ری هـگـشتیه کاندای وه کو یه ک و  
ته و قی قسه کانی بات له بازایان له ژیانی تایبه تیدا .

فـرخـوازـکی گـچید به ناوی " الیاس سـکلـیـجال " (1719-  
1749) جـگـره وه یه کی بـ تیـره کانی گـچید داناوه به گـشتی  
له نووسینه کاندای " الغزیره – خوـه م – لـشاو " لـه شانـدا یه که م  
سه رسامی به شکسپیر له ئهـمانیا سه ری هـهـدا له زمان ی ئهـمانیدا :

"Vergleichung Shakespeare und Andreas Gryphius" 1741  
پـرـژه یه (سروشی – وحی ) وه رگرت له دامه زرانیدای بـشانـیه کی نو

له كځپنهاگن به دوو كاري گړنگي شليگځ له درامادا و كاريگر به  
دووتيا رسځن و ئه زموونكاري په يوه ست به و نمونه يوه :  
Schreiben von Errichtung eines Theaters in Kobenhagen Gedanken  
zur Aufnahme des danischen theaters

هه روه ها له باره ي به ځځوه بردني كرداريانه ي شان ځځوه و له باره ي تيځري  
درامي و شان ځځيه دوو باره كانه وه جياوازي زځځر سريان هه ځځدا له نځوان  
(گځچيد و شليگځ ) له سه رته ي كاره دواكه و توه كه دا ، لځځره دا  
ځځخنه گر نه بووه له سده ي 18 دا له وانه ي به شځځوه يه كي ځځها ئه و  
وه زيفه ئه خلاقه هونه ريه ځځه فزكرا بځځت ، به ځځام (شليگځ ) جياواز بوو  
له (گځچيد ) له ود ځځخدا هه مي شه و له و ځځدا ځځوونه كه پځځگه يه كي ناوه ندي  
هه يه كه بځځيارد ه دات له وه ي ” شان ځځزځځر پا به نده له و باره ي وه به ځځام  
بځځچځځځه ، شو ځځنگه ي هځځي وانه و تنه وه يه نه ك شان ځځ ، ” به ځځام شان ځځگه ري  
به ته نها ئه و ئا مانجه يه ، كه شايسته ي ئه وه يه گو ځځبيستي بين  
له به رته و هځځكاره به ته نها ، هه تا ئه گر گو ځځبيسته كان ئه هلي چځځځو  
زانستيش بن.